

Reflectie ter gelegenheid van het 70-jarig bestaan van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden

Gezien de vele rapporten die er rond de themas; waarborgfunctie en deugdelijkheid van bestuur, democratisch deficit, consensusrijkswetgeving en geschillen, meen ik geen toegevoegde waarde te kunnen leveren aan de betreffende themas.

Ik meen echter dat ik wel een waardevol en andersoortige bijdrage kan leveren reflecterend op 70 jaar Statuut bekeken vanuit een Caribisch perspectief, weliswaar met een persoonlijke bril op. Ik meen namelijk dat besprekingen en discussies over het Statuut tot op heden systematisch voorbij gaan aan enkele kardinale historische gegevens, die institutionele, sociale, economische, financiële, culturele en educatieve ongelijkheid en spanningen binnen het Koninkrijk bestendigen.

Een gemeenschappelijk verleden

Een zoektocht naar uitgangspunten, die moderne interpretatie en toepassing van het Statuut kunnen bevorderen, mag anno 2024 niet voorbijgaan aan een reflectie op de effecten van het gemeenschappelijk historisch verleden op het Statuut en de Koninkrijksrelatie. Erkenning van de effecten van het slavernij verleden, de oorsprong/ 'root cause', op de hedendaagse relatie is een conditio sine qua non om de spanningen inzake de autonomie van de landen en verantwoordelijkheid van het Koninkrijk te verbeteren.

Met name de ontmenselijking van de totslaafgemaakten werd niet gekeerd met de afschaffing van de slavernij in 1863. De emancipatie bewerkstelligde vrijheid, maar geen gelijkheid van mensen met een donkere huidskleur en de overige bevolking, de kolonisten en nazaten van de koloniale slavenhouders. Zo duurde het nog enkele jaren voordat de voormalige totslaafgemaakten formeel als burgers werden beschouwd. De cultuur van ongelijkheid, ontstaan in de tijd van de slavernij om het geweten van de slavenhouders te sussen - geconsolideerd door de interpretaties van de kerken -, leidde tot 'white supremacy'. Deze cultuur werd normatief en had als tegenhanger de 'black inferiority complex'; het diepe gevoel van minderwaardigheid van de totslaafgemaakten, waarmee ook hun nazaten werden belast. 'White supremacy' cultuur werd in het Koninkrijk aan beide zijden van de oceaan geinternaliseerd. Deze cultuur heerste ook na het verlenen van burgerschap aan de nazaten van de totslaafgemaakten en werd institutioneel bevestigd door regels die de openbare orde dienden te handhaven en vooral gericht waren op het rustighouden en onderworpen houden van de nazaten van de voormalige totslaafgemaakten. De nazaten hadden het predikaat van minderwaardig, minder ontwikkeld, cultuurloos en werden 'van nature' als losbandig beschouwd. De bevoogdende houding en de beoogde pacificerende rol van met name de Katholieke Kerk op Curaçao om de nazaten, de meerderheid van de bevolking te overheersen, is in verschillende werken uitgebreid gedocumenteerd. In 1969 kwam een grootscheepse emancipatie beweging op gang op Curaçao en vonden de nazaten van totslaafgemaakten hun stem met de arbeidersopstand op 30 mei.

Het Statuut

In 1948 werd het algemeen kiesrecht op de Nederlandse Antillen geïntroduceerd. Met de inwerkingtreding van het Statuut in 1954 kwam er geen einde aan de cultuur van 'white supremacy/black inferiority'. Het toenmalig samengesteld Statuut was een beperkt aftreksel van

wat in Nederland geacht werd goed te werken na een jarenlange Euro-centrisch politiek bestuurlijke traditie. Daarbij komt nog dat het Statuut niet in eerste instantie bedoeld was om de relatie tussen Nederland (de kolonisator), Suriname en de Nederlandse Antillen (de koloniën) te organiseren. Als zodanig is het Statuut steeds een instrument van (aan)paswerk en geen maatwerk geweest.

Transgenerationele cultuur overdracht

De hiervoor besproken ‘*white supremacy*’ cultuur is vandaag nog steeds aanwezig. Uitgebreid met de variant, waarbij de nazaten van de kinderen geboren uit een slavenhouder met een slavin - mulatten genoemd -, vanwege een lichtere huidskleur maatschappelijk hoger werden geacht in de koloniën; een fenomeen bekend als ‘*colorism*’. Maatschappelijke gedragingen die zijn verworpen tot een gezamenlijk immaterieel erfgoed dat zijn oorsprong vindt in de slavernij. Bewust of onbewust bejegenen de nazaten van de kolonisten en de nazaten van de tot slaafgemaakten elkaar met een mentaliteit gebaseerd op de bias van meerderwaardigheid/minderwaardigheid. Een mentaliteit die zich in de thans veel complexere samenlevingen voortzet.

Omdat er binnen het Koninkrijk nooit, althans nauwelijks, met elkaar gesproken is over het gemeenschappelijk slavernij verleden met de transgenerationele overdrachtelementen, is er mijns inziens een voortdurende bodem voor de structurele bestuurlijke onverschilligheid over het lot van de eilanden. Miskenning van de hedendaagse effecten van dit deel van het gemeenschappelijk verleden, inclusief het immaterieel erfgoed, is enerzijds mogelijk de basis van uitspraken zoals “het was niks, is niks en zal wel nooit iets worden, ... zet de eilanden maar op Marktplaats, of ... met een belletje naar Den Haag kunnen ze de zelfstandige status krijgen”. Anderszijds is de miskenning een bron voor een gevoel van gebrek aan rechten en onderwaardering van de Caribische cultuur, terughoudendheid, misdeeld zijn en vertoon van een structureel onvermogen waar nauwelijks zelf invloed op kan worden uitgeoefend. Mentaliteiten, geworteld in het slavernij verleden, waarvan velen zich niet bewust zijn door het normatieve karakter van de heersende ‘*white supremacy/black inferiority*’ cultuur binnen het Koninkrijk.

Door de excuses van gemeenten en instanties, de Minister President Mark Rutte op 19 december 2022 en de Koning als staatshoofd op 1 juli 2023 met een belofte dat er na de komma meer zal gebeuren, zijn de eerste stappen gezet tot bewustwording om deze moeilijke gesprekken aan te gaan.

‘...de wil elkander bij te staan’

Afspraken verwerkt in formele regelgeving vinden in een democratie legitimatie door participatie en acceptatie van de betreffende regels door de burgers op wie de regels van toepassing zijn. In het kader van de probleemanalyse ter herdenking van 70 jaar van het Statuut biedt de ‘*conflict tree*’- methode mogelijk een handvat om aandacht te vestigen op de noodzaak van het voeren van bovengenoemde complexe gesprekken. Dialoog dat nodig is voorafgaand aan, althans gelijktijdig met de besprekingen over meer maatregelen om het democratisch deficit te mitigeren. Gesprekken die moeten leiden tot een daadwerkelijke en effectieve aanpak van de aanhoudende geschillen, gebrek aan consensus met betrekking tot consensuswetgeving en sleutelbegrippen zoals autonomie, deugdelijkheid van bestuur, waarborgfunctie en meer.

Herijking van constitutionele en bestuurlijke standpunten anno 2024 binnen het Koninkrijk op grond van de historische farce van 'gelijkwaardigheid' tussen de landen levert mijns inziens niets op zonder erkenning en dialoog over de structurele ongelijkheid op institutioneel en maatschappelijk niveau. Gesprekken over fundamentele mensenrechten, armoedebestrijding, bescherming van minderheden en kwaliteitscriteria van onderwijs binnen het Koninkrijk zijn kunstmatig zonder ook het gesprek met betrekking tot de ongelijkheid en de oorsprong daarvan te voeren.

Het Statuut is een construct dat staat of valt met een basis van vertrouwen of de afwezigheid daarvan. De ongelijkheid en het gebrek aan vertrouwen heeft aan beide kanten van de oceaan diepe wortels in de eerder beschreven cultuur. Respectvol dialoog met oprechte aandacht voor én erkenning van de transgenerationele cultuur overleveringen binnen het Koninkrijk der Nederlanden, - de bias van de '*white supremacy/black inferiority en colorism*' cultuur en overgeleverde traumas -, is vereist voor een oplossingsgerichte aanpak van de relatie ... 'na de komma'!

Arduin, R.J.A.

Juli 2025